

Gospodarstvo u recesiji*

Pad BDP-a zaustavljen u drugom tromjesečju

Usporedba na međugodišnjoj razini pokazuje da je BDP u drugom tromjesečju ove godine bio za 6,3 posto manji u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Usprkos tome, sezonalni podaci ukazuju na zaustavljanje pada ukupne ekonomske aktivnosti prisutnog od sredine prošle godine. Nakon što je u prvom tromjesečju 2009. ona smanjena za 3,9 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, u drugom se tromjesečju ukupna ekonomska aktivnost stabilizirala (preciznije, povećana je za 0,1 posto). Ovakva su kretanja uvjetovana ublažavanjem pada domaće i inozemne potražnje. Pad osobne potrošnje i investicija značajno je usporen u drugom tromjesečju, dok se državna potrošnja zadržala na razini prvog tromjesečja. Kretanja u međunarodnoj razmjeni obilježena su većim padom uvoza od izvoza, što je dovelo do smanjenja vanjskotrgovinskog deficita.

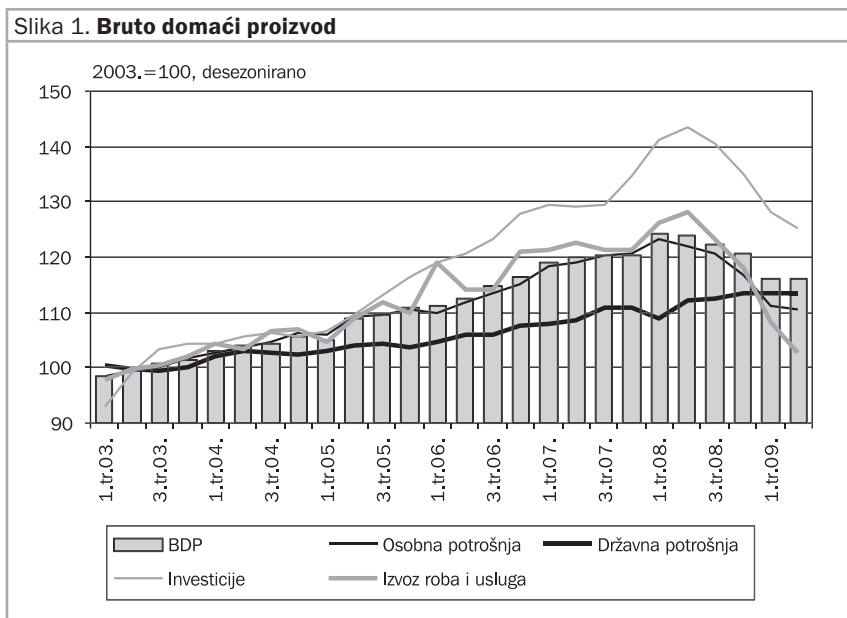
Osobna je potrošnja u drugom tromjesečju ove godine zabilježila međugodišnji pad od 9,4 posto. Međutim, promatrajući sezonalne podatke, zapaža se da je značajno usporen trend pada potrošnje stanovništva započet u drugom tromjesečju 2008., koji je kulminirao u prvom tromjesečju ove godine. U prvom je tromjesečju ove godine ostvaren pad osobne potrošnje od 4,9 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, a u drugom od 0,5 posto.

Izdaci za potrošnju države su u drugom tromjesečju ove godine porasli za 1,2 posto na međugodišnjoj razini. Sezonalni podaci, pak, pokazuju

* Prilog su pripremili Tanja Broz, Goran Buturac, Ivana Rašić Bakarić, Sunčana Slijepčević (Ekonomski institut, Zagreb), Dinko Pavuna i Dragica Smilaj (Ministarstvo financija Republike Hrvatske).

da je državna potrošnja u prvom i drugom tromjesečju ove godine bila na približno istoj razini kao i u zadnjem tromjesečju 2008.

Investicijska je aktivnost u drugom tromjesečju bila manja za 12,7 posto na međugodišnjoj razini. Ipak, značajno je usporen pad investicija započet u drugom tromjesečju prošle godine. U prvom je tromjesečju ove godine investicijska aktivnost pala za 7,7 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, a u drugom za 0,6 posto. Ovakva su kretanja investicija najvećim dijelom određena trendovima u građevinarstvu.

Izvor za originalne podatke: Državni zavod za statistiku.

Realni se izvoz roba i usluga u drugom tromjesečju ove godine smanjio za 19,8 posto na međugodišnjoj razini, a uvoz za 24,7 posto. Promotre li se desezonirani podaci, primjećuje se nastavak smanjenja vanjskotrgovinske aktivnosti započetog u trećem tromjesečju 2008. godine. Ukupna je međunarodna razmjena u prvom tromjesečju ove godine bila manja za 9,7 posto u odnosu na prethodno tromjesečje, a u drugom za 4,6 posto. Nastavak pada obujma međunarodne razmjene može se objasniti slabljenjem domaće

i inozemne potražnje. Za očekivati je da će izvozna kretanja u narednom razdoblju u značajnoj mjeri ovisiti o oporavku svjetskog gospodarstva, posebice euro zone.

Pad industrijske proizvodnje u rujnu

Ukupna se industrijska proizvodnja u prvih devet mjeseci ove godine smanjila za 9,7 posto u odnosu na isto razdoblje 2008. Usprkos stabiliziranju tijekom ljetnih mjeseci i zabilježenom padu zaliha gotovih proizvoda u kolovozu, u rujnu je zabilježen pad aktivnosti i na mjesečnoj i na međugodišnjoj razini. Razina je proizvodnje u rujnu bila manja za 0,4 posto u odnosu na kolovoz te za 9,6 posto u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Pad je industrijske proizvodnje najvećim dijelom uvjetovan trendovima u prerađivačkoj industriji koja je najveća sastavnica ukupne industrijske proizvodnje. Tako je u prvih devet mjeseci 2009. prerađivačka industrija ostvarila međugodišnji pad od 11,3 posto, a rudarstvo i vađenje 10,2 posto. Nasuprot tomu, kod djelatnosti se opskrbe električnom energijom, plinom i vodom proizvodnja povećala za 2,3 posto. Analiza kretanja glavnih grupa industrijskih proizvoda pokazuje da je u odnosu na srpanj i kolovoz 2009., smanjenje proizvodnje u rujnu zabilježeno kod kapitalnih proizvoda i energije. Istovremeno se proizvodnja povećala kod trajnih i netrajnih proizvoda za široku potrošnju, dok se proizvodnja intermedijarnih proizvoda u rujnu nije značajnije promijenila u odnosu na srpanj i kolovoz. Za očekivati je da će kretanja u industrijskom sektoru u značajnoj mjeri ovisiti i o dinamici oporavka gospodarstva EU-a. Promatrajući kretanja na domaćem tržištu, može se očekivati da će restrukturiranje i privatizacija brodogradilišta u narednom razdoblju imati značajan utjecaj na ukupna kretanja industrijskog sektora.

Stagnacija trgovine tijekom ljeta

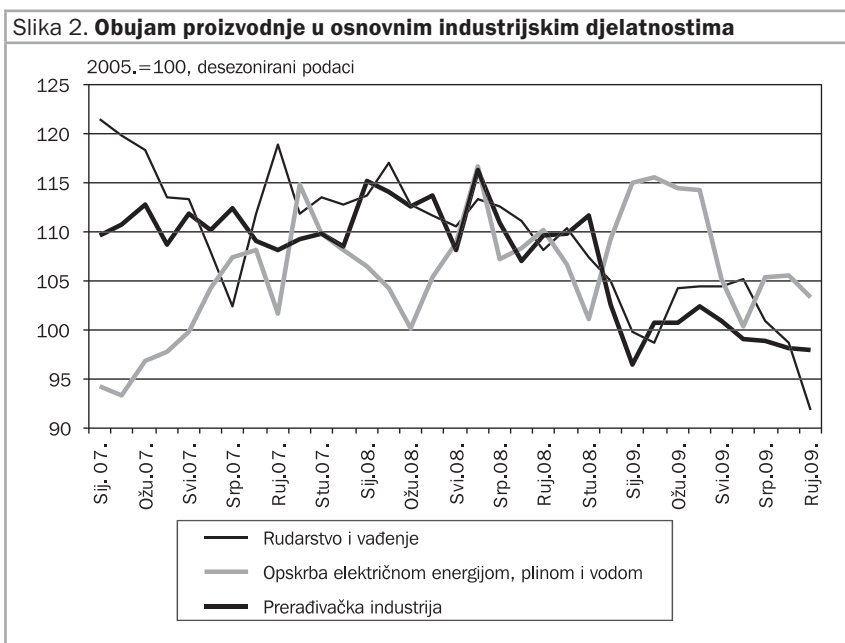
Značajno se smanjivanje aktivnosti u trgovini na malo, započeto početkom prošle godine, zaustavilo u lipnju ove godine nakon čega je u razdoblju

lipanj-kolovoz uslijedila stagnacija. Realni je promet u trgovini na malo u kolovozu ove godine bio manji za 4,8 posto u odnosu na siječanj, dok je u odnosu na lipanj i srpanj bio na približno istoj razini. Pozitivan doprinos ukupnim kretanjima u maloprodaji tijekom ljetnih mjeseci svakako je dala relativno uspješna turistička sezona. Nasuprot tomu, pad raspoloživog dohotka i ograničena kreditna aktivnost banaka imali su negativne učinke na kretanja u trgovini na malo. Kumulativno, realni je promet u trgovini na malo u prvih osam mjeseci ove godine ostvario međugodišnji pad od 15,9 posto. Promatrajući kretanja u trgovini na malo prema djelatnostima, može se ustvrditi da su najveći doprinos općim kretanjima dali pad prodaje u nespecijaliziranim prodavaonicama živežnih namirnica koje stvaraju 38,9 posto ukupnog prometa u maloprodaji. Najveći je pad prodaje u prvih osam mjeseci zabilježen kod motornih vozila, pri čemu je razina prodaje bila manja za čak 57,8 posto u usporedbi s istim razdobljem 2008. godine.

Pad građevinarstva u kolovozu

Posljedice se gospodarske recesije vide i u građevinarstvu. U prvoj se polovici ove godine nastavio trend smanjivanja obujma građevinskih radova započet u studenom 2008. Veća razina aktivnosti ostvarena u srpnju bila je tek kratkoročnog karaktera. Naime, u kolovozu je zabilježen ponovni pad građevinskih aktivnosti na mjesečnoj i godišnjoj razini. Obujam je građevinskih radova u kolovozu bio manji za 1,7 posto u odnosu na srpanj, a 7,1 posto u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Kumulativno, obujam se građevinskih radova u prvih osam mjeseci ove godine smanjio za 3,7 posto na međugodišnjoj razini. Kretanja u građevinarstvu su u proteklih nekoliko godina u značajnoj mjeri bila uvjetovana izgradnjom velikih infrastrukturnih projekata, prije svega u području cestogradnje. Njihov završetak te usporena i otežana prodaja novih stambenih jedinica uslijed gospodarske recesije uvelike su odredili kretanja u građevinskom sektoru u prvih osam mjeseci ove godine. Usporedno s otežanom prodajom, u kolovozu je zabilježen i pad broja ukupno izdanih odobrenja za građenje. Za očekivati je da će nadolazeći zimski mjeseci, zbog sezonskog karaktera građevinskih poslova, imati negativan učinak na ukupna kretanja u

građevinskom sektoru. Također, kretanja u građevinarstvu će uvelike ovisiti i o oporavku ukupnog gospodarstva te mogućnostima nastavka izgradnje državno financiranih infrastrukturnih projekata.

Izvor za originalne podatke: Državni zavod za statistiku.

Turistička sezona ipak iznad očekivanja

Očekivanja o značajnijem podbačaju turističke sezone uslijed globalne gospodarske recesije nisu se ostvarila. Pozitivan je doprinos ovogodišnjoj turističkoj sezoni dao iznimno uspješan kolovoz u kojemu je ostvaren međugodišnji rast broja dolazaka od 3,6 posto i broja noćenja od 4,0 posto. Ipak, ova pozitivna kretanja valja uzeti s rezervom s obzirom na smanjenje potrošnje uslijed pada kupovne moći turista. To bi svakako moglo imati negativan učinak na kretanje ukupnih prihoda turističkog sektora. Kumulativno, u prvih je osam mjeseci tekuće godine ostvareno 2,2 posto manje dolazaka i 1,4 posto manje noćenja u usporedbi s istim razdobljem 2008. godine. Razloge ovakvih kretanja prije svega valja tražiti u padu broja

noćenja domaćih gostiju. Pritom je broj noćenja domaćih turista u prvih osam mjeseci ove godine zabilježio međugodišnji pad od 10,0 posto, dok je istovremeno broj noćenja stranih turista zadržan na približno istoj razini. U strukturi stranih gostiju i dalje prednjače turisti iz Njemačke, Slovenije, Italije, Austrije i Češke.

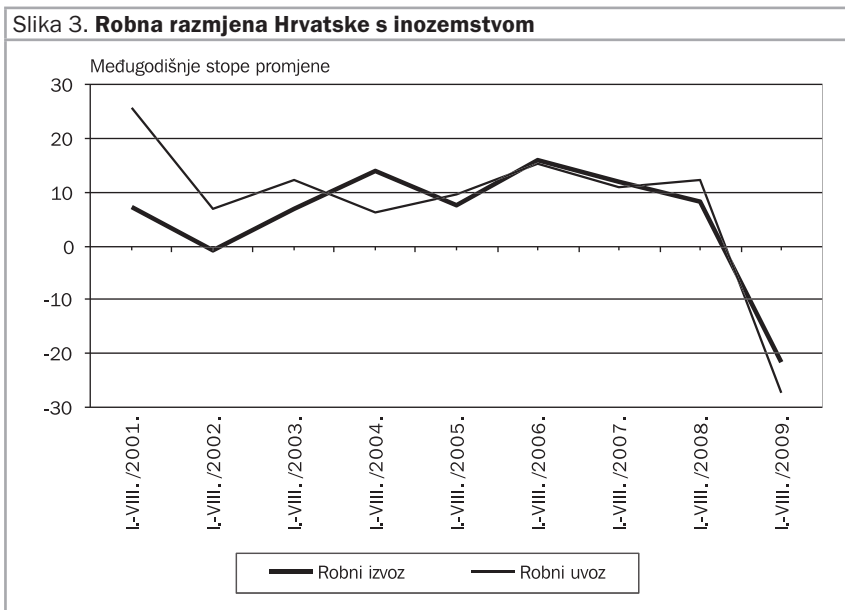
I dalje bez oporavka vanjskotrgovinske robne razmjene

U kolovozu je zabilježena najmanja razina ukupne robne razmjene Hrvatske s inozemstvom od siječnja ove godine. Iako je, zbog sezonskog utjecaja, u kolovozu uobičajeno slabija vanjskotrgovinska razmjena nego u ostalim mjesecima, ove godine je zamjetan puno slabiji izvoz roba nego prethodnih godina. Podaci Državnoga zavoda za statistiku pokazuju da od siječnja 2005. godine nije zabilježena toliko mala vrijednost izvoza roba u kunama kao u kolovozu ove godine.

Kumulativno se izvoz roba u prvih osam mjeseci 2009. godine smanjio za 21,8 posto na međugodišnjoj razini. Ovakva su kretanja najvećim dijelom posljedica pada izvoza prerađivačkih proizvoda. Pritom je više od polovice smanjenja izvoza prerađivačke industrije rezultat pada izvoza brodova, koksa i rafiniranih naftnih proizvoda te kemikalija i kemijskih proizvoda.

Promatrajući kretanje uvoza, zapaža se da je u prvih osam mjeseci ove godine ukupna vrijednost robnog uvoza izražena u kunama bila manja za 27,2 posto u odnosu na isto razdoblje 2008. godine. Pad uvoza roba je u najvećoj mjeri rezultat manjeg uvoza motornih vozila i ostalih prijevoznih sredstava, metala, sirove nafte i prirodnog plina te koksa i rafiniranih naftnih proizvoda.

Vanjskotrgovinski robni deficit je u prvih osam mjeseci ove godine bio manji za 31,8 posto u odnosu na isto razdoblje 2008. godine. Rezultat je to većeg pada uvoza od izvoza. Pokrivenost uvoza izvozom je na kraju razdoblja siječanj-kolovoz iznosila 48,9 posto.

Izvor: Državni zavod za statistiku.

Usporavanje rasta inozemnog zaduženja

Inozemno zaduženje Hrvatske bilježi stalni porast. Usprkos tome, u prvih se šest mjeseci ove godine uočava sporiji rast duga nego u istom razdoblju prethodne godine. Ukupni je bruto inozemni dug na kraju lipnja dosegao 40,8 milijardi eura, što je za 3,7 posto više nego krajem 2008. godine. Manje zaduživanje u inozemstvu u prvih šest mjeseci ove godine u odnosu na isto razdoblje lani u velikoj je mjeri uzrokovano pogoršanim uvjetima financiranja na međunarodnim financijskim tržištima. Glavni nositelji rasta inozemnog duga u prvom polugodištu 2009. bili su privatna i javna trgovačka društva te banke. Inozemni je dug državnog sektora u lipnju 2009. bio na približno istoj razini kao i krajem prethodne godine.

Unatoč usporevanju rasta inozemnog zaduženja u prvoj polovici 2009., u Vladinim *Smjernicama ekonomske i fiskalne politike za razdoblje od 2010. do 2012. godine* očekuje se da će udio ukupnog inozemnog duga u bruto

domaćem proizvodu porasti na 90,4 posto u 2009. godini. Vlada očekuje da će se do kraja 2012. udio inozemnog duga postupno smanjiti na 89,9 posto BDP-a. Država planira da će glavni nositelji smanjenja inozemnog duga u naredne tri godine biti privatna i javna trgovačka društva te banke. U razdoblju od 2009. do 2012. godine javni bi se dug države u inozemstvu trebao povećati s 10,4 na 14,7 posto BDP-a, a udio domaćeg javnog duga smanjiti s 22,3 na 19,7 posto BDP-a.

Porast nezaposlenosti...

Podaci na međugodišnjoj razini pokazuju da se zaposlenost smanjuje, a nezaposlenost povećava. Tako je prosječan broj zaposlenih u razdoblju od siječnja do kolovoza ove godine pao za 2,2 posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine. Istovremeno, broj je nezaposlenih osoba registriranih pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje porastao za 14,4 posto. Registrirana je stopa nezaposlenosti u kolovozu ove godine iznosila 14,2 posto, što je za 2,0 postotna boda više nego u istom mjesecu prethodne godine.

... uz nastavak usporavanja rasta plaća

Prosječna mjesečna neto plaća isplaćena u razdoblju od siječnja do srpnja 2009. iznosila je 5.315 kuna, što u odnosu na isto razdoblje 2008. godine predstavlja nominalni rast od 4,3 posto i realni od 1,2 posto. Prosječna je nominalna neto plaća isplaćena u srpnju ove godine iznosila 5.308 kuna (1.023 USD ili 726 EUR). U odnosu na isti mjesec 2008., ona se nominalno povećala za 1,4 posto, a realno za 0,2 posto. Analiza kretanja po djelatnostima pokazuje da su najveća realna smanjenja plaća zabilježena u djelatnostima zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, istraživanja tržišta i putničkih agencija. Istovremeno je najveće povećanje realnih neto plaća ostvareno u djelatnostima zapošljavanja, u ostalim stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima te u djelatnosti proizvodnje računala, elektroničkih i optičkih proizvoda.

7,2 milijarde kuna, odnosno 19 posto. Gotov novac izvan banaka je tek u srpnju zabilježio pad na međugodišnjoj razini, doduše samo za 7,2 milijuna kuna, odnosno 0,04 posto, dok se u kolovozu intenzivirao i iznosio 3,4 posto.

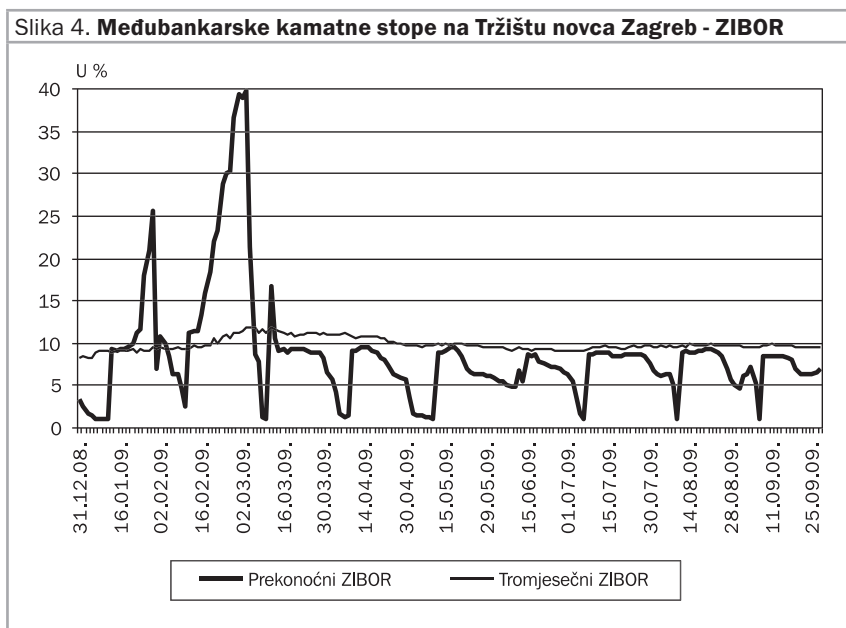
Ukupna su likvidna sredstva, koja obuhvaćaju novčanu masu, štedne i oročene depozite, devizne depozite te obveznice i instrumente tržišta novca, u kolovozu 2009. zabilježila pad od 574,2 milijuna kuna, odnosno 0,9 posto u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, i to prvi put nakon veljače 2000. Rast deviznih depozita, koji je ranije osiguravao rast ukupnih likvidnih sredstava, tada više nije bio dovoljan da bi se nadvladao utjecaj pada novčane mase te štednih i oročenih depozita. Naime, novčana se masa u kolovozu 2009. smanjila za 7,8 milijardi kuna, odnosno 14,1 posto, dok su štedni i oročeni depoziti u istom razdoblju pali za gotovo 11 milijardi kuna, odnosno 20,2 posto.

Plasmani banaka, koji uključuju potraživanja od ostalih domaćih sektora te ostalih bankarskih i nebankarskih financijskih institucija, još uvijek bilježe pozitivne međugodišnje stope promjene, iako je i ona pala s 12,0 posto u siječnju 2009. na 3,3 posto u kolovozu. Međutim, međumjesečne promjene ukazuju da je od ožujka 2009. uslijedio pad. Tako su u veljači plasmani iznosili 235,4 milijardi kuna, dok su se u kolovozu smanjili na 230,2 milijarde, odnosno za 2,2 posto i bili niži nego u prosincu 2008. Međugodišnja je stopa rasta kredita stanovništvu usporila na 2,1 posto, dok je stopa rasta kredita trgovačkim društvima na razini od 5,7 posto.

Mirno razdoblje na novčanom tržištu

Novčano je tržište u trećem tromjesečju 2009. bilo relativno mirno te je pokazivalo uobičajeni obrazac ponašanja, za razliku od prvog tromjesečja kada su kamatne stope bile izrazito volatilne i kada je prekonoćni ZIBOR u jednom trenutku dosegnuo gotovo 40 posto. Kamatne su stope tijekom trećeg tromjesečja rasle do visine lombardne stope na početku razdoblja održavanja obvezne pričuve i padale pri njegovu kraju. Mirnijem ljetu na

novčanom tržištu pogodovala je i stabilna potražnja povezana s turističkom potrošnjom, čime je izbjegnuto smanjenje likvidnosti do kojeg je znalo dolaziti prethodnih godina. HNB je u trećem tromjesečju prihvaćala između 30 i 40 posto pristiglih ponuda na redovitu obratnu repo aukciju, s tim da su u rujnu izostale dvije redovite repo aukcije zbog zadovoljavajuće kunske likvidnosti financijskog sustava.

Izvor: Thomson Reuters Croatia, <http://www.reuters.hr>.

Izdavanje trezorskih zapisa predstavljalo je važan izvor financiranja državnog proračuna u 2009. Naime, iznos ukupno upisanih trezorskih zapisa premašio je u rujnu 20 milijardi kuna, što je za 3,2 milijardi više nego krajem 2008., od čega gotovo polovica otpada na trezorske zapise s valutnom klauzulom u eurima, koji se izdaju tek od prosinca 2008. Za trezorske zapise u kunama još od srpnja pristižu samo ponude za jednogodišnje zapise te se upisuju uz kamatnu stopu od 7,7-7,8 posto. U izdanjima s valutnom klauzulom nude se samo jednogodišnji zapisi, s tim da je njihova kamatna stopa u trećem tromjesečju pala sa 7,8 na 7,0 posto, što je i dalje relativno visoka kamatna stopa s obzirom na valutnu klauzulu.

Mijenja se i struktura trezorskih zapisa, tako da su se zapisi u kunama u 2009. smanjili za gotovo 40 posto, dok su se zapisi s valutnom klauzulom povećali 4,3 puta.

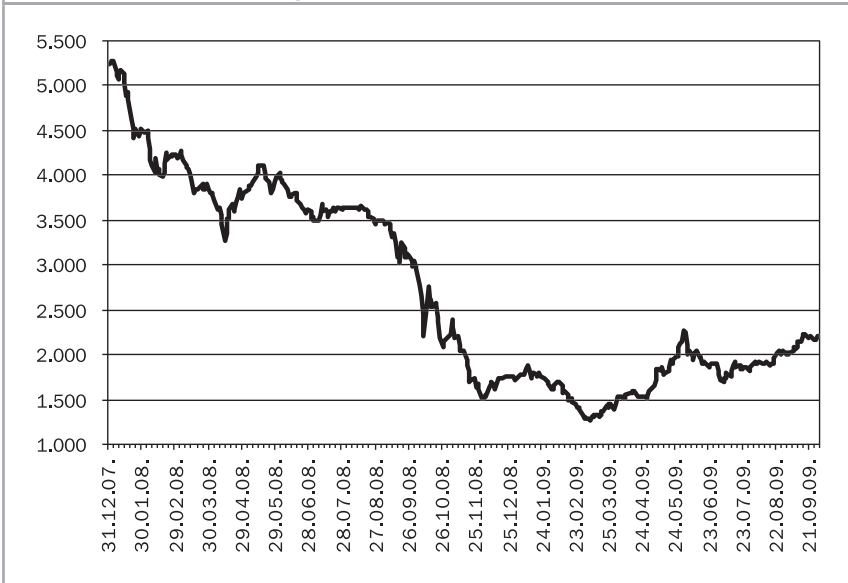
Stabilan tečaj kune prema euru i slabljenje dolara

Tečaj kune u odnosu na euro je u trećem tromjesečju 2009. bio relativno stabilan te se uglavnom kretao u rasponu od 7,30 do 7,35 kuna za euro. Izostanak jače aprecijacije kune u ljetnim mjesecima rezultat je otplate relativno velikih inozemnih obveza i vjerojatno smanjenih prihoda od turizma. Tek je u drugoj polovici rujna tečaj počeo značajnije aprecirati te se spustio na razinu od 7,25 kuna za euro, što je niže nego u jeku turističke sezone. Razlog za takav pad tečaja u rujnu može se naći u velikoj ponudi deviza, koja je uvjetovala deviznu intervenciju na kojoj je, međutim, HNB otkupila tek 1,3 milijuna eura. Tečaj dolara prema kuni ima trend pada još od druge polovice veljače 2009. te je do kraja rujna dolar u odnosu na kunu oslabio za 15,5 posto.

Porast burzovnih indeksa i pad prometa

Iako je tijekom trećeg tromjesečja 2009. CROBEX imao trend rasta te je do kraja tromjesečja porastao za 15,9 posto u odnosu na kraj drugog tromjesečja, ipak nije dosegno najvišu ovogodišnju vrijednost koja je 2. lipnja iznosila 2.247 bodova. Unatoč općenitom rastu CROBEX-a tijekom 2009., promet dionicama i dalje bilježi pad. U trećem je tromjesečju promet dionicama iznosio 1,8 milijardi kuna, što je 29,2 posto manje nego u prethodnom tromjesečju. Za usporedbu, promet je dionicama u trećem tromjesečju 2008. iznosio 3,6 milijardi kuna, a u trećem tromjesečju 2007. 4,1 milijardu kuna.

Slika 5. Dionički indeks Zagrebačke burze CROBEX

Izvor: Zagrebačka burza, <http://www.zse.hr/>.

Stopa inflacije sve niža

Cijene dobara i usluga namijenjenih osobnoj potrošnji, mjerene indeksom potrošačkih cijena, smanjile su se u rujnu ove godine za 0,2 posto u odnosu na kolovoz. Cijene dobara su pritom porasle 0,1 posto, dok su se cijene usluga smanjile 1,3 posto. Međugodišnja stopa inflacije potrošačkih cijena spustila se s 1,5 posto u kolovozu na 1,0 posto u rujnu, što je najniža stopa još od 2002. godine. Iznimno niske stope inflacije posljednjih mjeseci uvelike su posljedica izmijenjenih ekonomskih uvjeta, ponajprije nižih cijena na svjetskom tržištu energenata i hrane te pada domaće potražnje.

Najveći su utjecaj na rujansko smanjenje potrošačkih cijena na mjesečnoj razini imale cijene prehrane sa smanjenjem od 0,5 posto, pri čemu treba izdvojiti smanjenje cijena ulja i masti od čak 11,8 posto. Kao posljedica pretežno sezonskih učinaka, značajno su mjesečno smanjenje od 3,2 posto zabilježile cijene ugostiteljskih usluga, a posebice usluga smještaja (-23,6

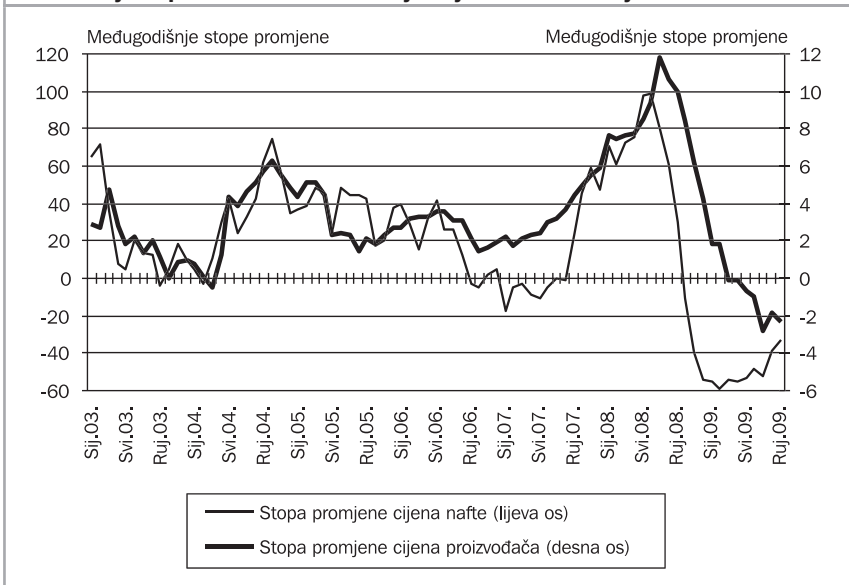
postu) te cijene rekreacije i kulture, koje su pale 2,3 posto. Osim toga, treba izdvojiti i smanjenje cijena goriva i maziva za osobna vozila od 3,3 posto te cijena duhana od 1,9 posto. Najveći utjecaj u suprotnom smjeru imao je sezonski porast cijena odjeće i obuće od 6,3 posto.

Ako se promatra međugodišnji rast potrošačkih cijena, može se primijetiti da administrativno reguliranje cijena i dalje ima najznačajniji utjecaj na stopu inflacije. Tako je u rujnu, u odnosu na prošlogodišnje stanje, najveći rast zabilježen kod cijena duhanskih proizvoda, 19,5 posto, i to uslijed usklađivanja zakona o trošarinama na duhanske proizvode sa zakonodavstvom Europske unije. Značajan međugodišnji rast zabilježile su i cijene plina (19,1 posto), zatim cijene u zdravstvu (17,6 posto), uglavnom zbog uvođenja dopunskog zdravstvenog osiguranja u siječnju, pri čemu su najviše porasle cijene bolničkih usluga (čak 71,8 posto) i medicinskih usluga (35,3 posto), te cijene opskrbe vodom (7,5 posto). S druge strane, najveći utjecaj na ublažavanje rasta cijena imalo je međugodišnje smanjenje cijena goriva i maziva za osobna vozila od 14,3 posto, koje je sukladno kretanju cijena nafte i naftnih derivata na svjetskim tržištima, zatim smanjenje cijena prehrambenih proizvoda od 1,0 posto te smanjenje cijena odjeće od 3,2 posto.

Višemjesečni pad proizvođačkih cijena

Već sedam mjeseci zaredom cijene industrijskih proizvoda pri proizvođačima bilježe pad na međugodišnjoj razini. U rujnu je on iznosio 2,3 posto. U prerađivačkoj je industriji međugodišnji pad proizvođačkih cijena iznosio 4,6 posto, prvenstveno zahvaljujući velikom smanjenju cijena u proizvodnji koksa i rafiniranih naftnih proizvoda (30,3 posto), metala (27,5 posto) te proizvoda od gume i plastike (12,7 posto). Među glavnim je industrijskim grupacijama međugodišnje smanjenje cijena zabilježeno kod intermedijarnih proizvoda (3,9 posto) i energije (3,5 posto), dok su rast proizvođačkih cijena zabilježili trajni proizvodi za široku potrošnju (2,2 posto).

Slika 6. Cijene proizvođača u industriji i cijene nafte na svjetskom tržištu

Izvori: WTRG Economics i Državni zavod za statistiku.

Značajan pad prihoda od PDV-a u prvih sedam mjeseci 2009.

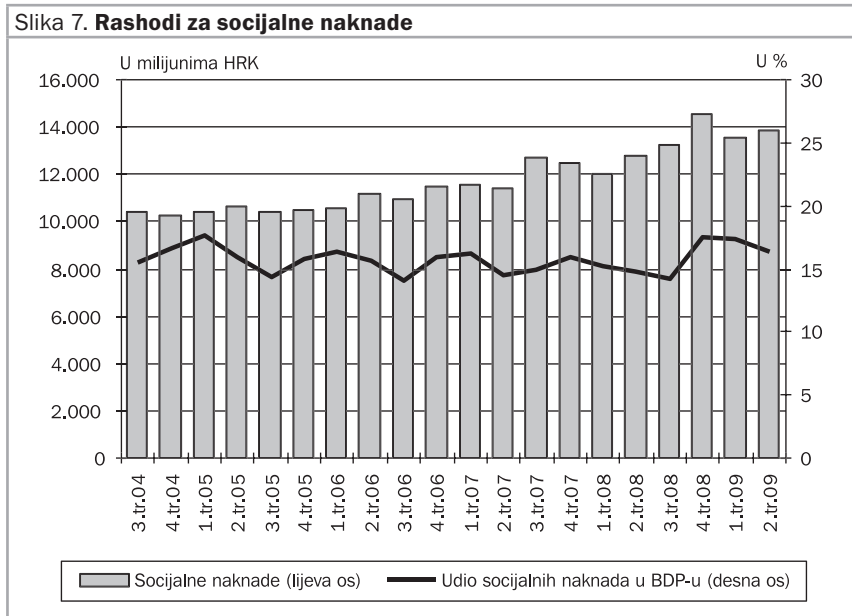
Od siječnja do srpnja ove godine prihodi su konsolidirane središnje države iznosili 64,4 milijarde kuna, što na međugodišnjoj razini predstavlja smanjenje od 9,4 posto. Izraženi međugodišnji pad od 18,8 posto bilježi prihod od PDV-a, dok su prihodi od trošarina manji za 24 posto. Od poreza na dohodak je prikupljeno 21,9 posto manje prihoda nego li u sedam mjeseci 2008. Ovakvo ostvarenje prihoda od poreza na dohodak nije samo povezano s recesijom, već je dobrim dijelom rezultat izmjena zakonske regulative. Naime, izmjenama Zakona o porezu na dohodak koje su provedene sredinom 2008. povećan je neoporezivi osnovni osobni odbitak s 1.600 na 1.800 kuna, a paralelno s tim je izvršena i izmjena Zakona o financiranju jedinica lokalne i regionalne (područne) samouprave kojim se izvršava dodatna raspodjela poreza na dohodak lokalnim jedinicama na račun smanjenja prihoda središnjeg državnog proračuna. Prihod od

socijalnih doprinosa na međugodišnjoj razini raste za 0,6 posto. Od siječnja do srpnja 2009. smanjen je prihod od poreza na dobit, i to za 13,2 posto na međugodišnjoj razini, što je rezultat slabijeg poslovanja poduzeća tijekom 2008.

Proračunski rashodi veći nego prošle godine

Rashodi konsolidirane središnje države su od siječnja do srpnja iznosili 70,2 milijarde kuna, što predstavlja međugodišnji rast od 6,7 posto. Gotovo sve kategorije rashoda konsolidirane središnje države bilježe rast, pa tako i najznačajnija skupina rashoda - rashodi za socijalne naknade. Oni su u prvih sedam mjeseci iznosili 32,1 milijardu kuna, što predstavlja međugodišnji rast od 8,7 posto, a najvećim su se dijelom odnosili na mirovine, ali i na izdvajanja za zdravstvo, dječji doplatak, porodiljne naknade te naknade nezaposlenima. Veliki udio u ukupnim rashodima konsolidirane središnje države (26,6 posto) odnosi se na rashode za zaposlene. Ova kategorija rashoda bilježi međugodišnji rast od 7,7 posto. Pritom se treba podsjetiti da je u prva četiri mjeseca zaposlenima u državnim i javnim službama isplaćivana plaća uvećana za 6 posto u odnosu na 2008. godinu, da bi se potom vratila na prošlogodišnju razinu. Rashodi za korištenje dobara i usluga su se u prvih sedam mjeseci povećali za 8,7 posto u odnosu na isto razdoblje prošle godine, premda se može zamijetiti usporavanje njihovog rasta u odnosu na početak godine. Radi se o rashodima za usluge telefona, pošte i prijevoza, usluge energije te usluge tekućeg i investicijskog održavanja. U okviru se ovih rashoda nalaze i sredstva izdvojena za korištenje fondova EU-a budući da povlačenjem sredstava iz fondova EU-a nastaje i obveza isplaćivanja domaće komponente za pojedine projekte. Ta se sredstva nalaze na poziciji rashoda za korištenje dobara i usluga, a namijenjena su prvenstveno za intelektualne usluge. Rast od 1,9 posto bilježe rashodi za subvencije koji se najvećim dijelom odnose na subvencije Hrvatskim željeznicama, poljoprivredi te za obrt, malo i srednje poduzetništvo. Rashodi za kamate u prvih sedam mjeseci bilježe međugodišnji rast od 6,6 posto. Glavnina se tih otplata (61,4 posto) odnosi na otplatu domaćih kamata, koja bilježi rast od

14,2 posto. Otplata kamata na inozemne kredite se smanjila za 3,6 posto na međugodišnjoj razini.

Izvor: Ministarstvo financija.

Neto obveze središnje države povećane za 9,7 milijardi kuna

Neto nefinancijska imovina konsolidirane središnje države od siječnja do srpnja 2009. godine povećala se za 1,6 milijardi kuna, pri čemu je 1,7 milijardi kuna nefinancijske imovine nabavljeno, a 182,3 milijuna kuna prodano. Neto financijska imovina je u prvih sedam mjeseci povećana za 2,3 milijarde kuna i gotovo se u potpunosti odnosi na domaću financijsku imovinu. Na poziciji novac i depoziti prikupljena je 1,1 milijarda kuna, a ostatak se odnosi na financiranje zajmovima i dionicama. Neto obveze konsolidirane središnje države povećane su u prvih sedam mjeseci ove godine 9,7 milijardi kuna. Pritom su neto inozemne obveze povećane samo za otprilike milijun kuna, a ostatak se odnosi na domaće obveze.

Na poziciji inozemnih obveza zabilježena je otplata zajmova u iznosu od 1,5 milijardi kuna, kao i novo zaduživanje od 1,1 milijardu kuna. Otplata inozemnih obveznica iznosila je 5,1 milijardu kuna, dok je novo zaduživanje inozemnim obveznicama iznosilo 5,5 milijardi kuna. Na domaćem se tržištu daleko više zaduživalo zajmovima nego li izdavanjem obveznica. U prvih se sedam mjeseci na domaćem tržištu konsolidirana središnja država zadužila za 10,4 milijarde kuna po osnovi domaćih zajmova, dok je istovremeno otplatila 2,3 milijarde kuna. Također, na domaćem su tržištu izdane obveznice u iznosu od 1,7 milijardi kuna, a otplaćene su domaće obveznice u iznosu od 135,1 milijun kuna.

Rebalans proračuna

Smanjeni prihodi proračuna konsolidirane središnje države i recesija uvjetovali su potrebu za promjenama proračunskih planova. Tako je u travnju usvojen prvi ovogodišnji rebalans proračuna, kojeg su slijedila još dva u srpnju. Prvim su srpanjskim rebalansom proračuna prihodi konsolidirane središnje države smanjeni 6,9 milijardi kuna. Pritom su zbog neostvarivanja plana najviše smanjeni prihodi od poreza na dodanu vrijednost, trošarina te prihodi od poreza na dobit. Na rashodnoj je strani došlo do smanjenja od 900 milijuna kuna.

Trećim je rebalansom proračuna prihodna strana povećana za 1,4 milijarde kuna. Takav se rast prihoda bazira na povećanju poreznih obveza. Tako je stopa PDV-a povećana s 22 na 23 posto i tom se mjerom planira namaknuti oko 500 milijuna kuna do kraja 2009. Također, usvojen je Zakon o posebnom porezu na plaće, mirovine i druge primitke, koji se u pravni sustav uvodi u razdoblju do 31. prosinca 2010. Ovaj zakon propisuje poseban porez po stopi od 2 posto na plaće, mirovine i druge primitke čiji je iznos veći od 3.000 kuna, a manji od 6.000 kuna ukupno u tijeku jednog mjeseca. Na primitke veće od 6.000 kuna plaća se posebni porez od 4 posto. Provedbom se ovog Zakona planiralo ostvariti dodatne prihode od oko 755 milijuna kuna u 2009. Sljedeći u paketu zakona koji su popratili treći rebalans bio je Zakon o izmjenama Zakona o posebnim porezima na osobne automobile, ostala

motorna vozila, plavila i zrakoplove, koji izjednačava kriterije oporezivanja plovila i zrakoplova s osobnim automobilima i motociklima, te se porezna osnovica sada utvrđuje prema vrijednosti, a ne više prema dužini plovila, odnosno broju sjedala u zrakoplovu. U isto je vrijeme Zakonom o naknadi za pružanje usluga pokretnih elektroničkih komunikacijskih mreža uvedeno plaćanje naknade za pružanje usluga pokretnih elektroničkih komunikacijskih mreža. Primjenom se ovog Zakona očekuje oko 120 milijuna kuna prihoda do kraja 2009. godine.

Na rashodnoj strani proračuna nije bilo značajnijih ušteda u odnosu na smanjenje iz drugog rebalansa, pa su rashodi konsolidirane središnje države smanjeni za dodatnih 250 milijuna kuna. Što se tiče financiranja konsolidirane središnje države, trećim su rebalansom predviđene neto obveze konsolidirane središnje države u iznosu od 11,2 milijarde kuna. U ovaj je iznos uključeno zaduživanje domaćim i inozemnim obveznicama i zajmovima te njihova otplata ovisno o dospijeću.

Tablica 1. Glavni ekonomski pokazatelji				
	2007.	2008.	2009.	
REALNA GOSPODARSKA AKTIVNOST				
Bruto domaći proizvod, realni (%-tna promjena)	5,5	2,4	-6,3	2. tromjesečje
Industrijska proizvodnja, fizički obujam (%-tna promjena)	4,9	1,2	-9,7	siječanj-rujan
Trgovina na malo, realni promet (%-tna promjena)	3,6	-1,3	-16,0	siječanj-kolovoz
Građevinarstvo, fizički obujam (%-tna promjena)	2,4	11,8	-3,7	siječanj-kolovoz
Turizam, noćenja (%-tna promjena)	5,6	2,0	-1,4	siječanj-kolovoz
ZAPOSLENOST, PLAĆE I CIJENE				
Stopa registrirane nezaposlenosti	14,8	13,4	14,2	kolovoz
Neto plaća (%-tna promjena)	5,2	7,0	1,4	srpanj
Potrošačke cijene (%-tna promjena)	2,9	6,1	1,0	rujan
VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA				
Izvoz roba, EUR (%-tna promjena)	9,1	6,4	-29,9	siječanj-kolovoz
Izvoz roba i usluga, EUR (%-tna promjena)	7,8	8,7	-17,7	siječanj-lipanj
Uvoz roba, EUR (%-tna promjena)	10,1	10,5	-39,6	siječanj-kolovoz
Uvoz roba i usluga, EUR (%-tna promjena)	9,4	10,5	-25,1	siječanj-lipanj
PRORAČUN, KAMATNE STOPE I TEČAJ				
Neto pozajmljivanje/zaduživanje (opća država, mlrd. kuna)	-3,07	-2,87	-7,3	siječanj-lipanj
Kamatna stopa na kratkoročne kunske kredite bez valutne klauzule (kraj razdoblja, u % na godišnjoj razini)	9,74	10,89	11,93	kolovoz
ZIBOR (prekonoćni krediti, u % na god. razini, kraj razdoblja)	8,5	3,45	6,91	rujan
Tečaj EUR (kraj razdoblja)	7,33	7,32	7,29	rujan
Tečaj USD (kraj razdoblja)	4,99	5,16	5,00	rujan

Napomena: Postotne promjene su u odnosu na isto razdoblje prethodne godine.

Izvori: Državni zavod za statistiku, Hrvatska narodna banka, Ministarstvo financija RH i www.reuters.hr.